

8.6.2018

YM2/063/2018

Suomen ympäristökeskus

Viite Suomen ympäristökeskuksen toimintakertomus ja tilinpäätöslaskelmat vuodelta 2017
Hänvisning

Asia Ympäristöministeriön kannanotto Suomen ympäristökeskuksen toimintakertomuksesta ja
Ärende tilinpäätöksestä vuodelta 2017

Ympäristöministeriö, neuvoteltuaan maa- ja metsätalousministeriön kanssa, antaa ohessa talousarvioasetuksen (1243/1992) 66 i §:n edellyttämän tilinpäätöskannanoton Suomen ympäristökeskuksen toimintakertomuksesta ja tilinpäätöksestä vuodelta 2017.

Kansliapäällikkö

Hannele Pokka

Kehittämispäällikkö

Heidi Holkeri

Tiedoksi Maa- ja metsätalousministeriö
Valtiovarainministeriö
Valtiontalouden tarkastusvirasto
Valtiokonttori

YMPÄRISTÖMINISTERIÖN KANNANOTTO SUOMEN YMPÄRISTÖKESKUKSEN TOIMINTAKERTOMUKSESTA JA TILINPÄÄTÖKSESTÄ VUODELTA 2017

1. Arvio tuloksellisuudesta ja sen kehityksestä sekä annettujen tulostavoitteiden toteutumisesta

Yhteiskunnallinen vaikuttavuus

Suomen ympäristökeskus vaikuttaa yhteiskunnan kehityksen kestävyteen tuottamalla ja välittämällä uutta tietoa ja uusia ratkaisumalleja erityisesti valtioneuvoston, muun julkisen hallinnon ja elinkeinoelämän käyttöön. Ratkaisujen pohjaksi SYKE tuottaa tietoa ympäristöstä, sen tilan kehityksestä ja siihen vaikuttavista tekijöistä ja arvioi vaihtoehtoisia kehityssuuntia.

Suomen ympäristökeskus raportoi toimintakertomuksessaan monivuotisten, hallitusohjelman ja hallinnonalojen strategisista tavoitteista johdettujen laaja-alaisten vaikuttavuustavoitteidensa toteuttamista. Yhteiskunnallisen vaikuttavuuden voidaan arvioida toimintavuoden osalta kehittyneen suotuisasti.

Bio- ja kiertotalouden kasvun kestävyden tukeminen

Suomen ympäristökeskus on tuottanut systeemitason tarkasteluja vaihtoehtoisten kasvua tukevien toimien kokonaiskestävyydestä. SYKE on tuottanut tietoa mm. metsäbiomassan käytön ilmastovaikutuksista ja hiilinieluista sekä maankäytön ja merialueiden käytön vaikutuksista ravinnekiertoihin, luonnon monimuotoisuuteen ja ekosysteemipalvelujen turvaamiseen sekä tuottanut tiedollista tukea vesiluonnonvarojen kestävään käyttöön. SYKE on tarkastellut keinoja edistää luonnonvarojen käytön tehokkuutta parantavaa ja jalostusasteen nousuun tähtäävää liiketoimintaa sekä tutkinut materiaalivirtojen muutoksia ja niihin liittyviä keinoja resurssitehokkuuden parantamiseksi. Yhteistyökumppaneidensa kanssa SYKE on tarkastellut kustannustehokkaita, luonnonvaroja säästäviä, haitallisia ympäristövaikutuksia minivoivia ja kilpailukykyistä kiertotaloutta edistäviä riskinhallintamenetelmiä, laskentamalleja sekä materiaalivirtojen arvoketjuja Suomessa ja kansainvälisillä markkinoilla.

SYKE on osaltaan varmistanut, että kansallisessa yhteistyössä tehtävän tutkimuksen lisäksi myös kansainvälinen tutkimustieto nivoutuu bio- ja kiertotaloudesta käytäviin kansallisiin keskusteluihin. Yhteistyössään julkisten toimijoiden ja elinkeinoelämän kanssa SYKE on edistänyt kokeilujen kautta syntyvien käytännön ratkaisujen integroitumista osaksi kestäväen bio- ja kiertotalouden kehittymistä. Tilastotietojen mukaan kansallinen resurssitehokkuus on viimeisen kymmenen vuoden aikana kasvanut 15 % kun vastaava kasvu koko EU-alueella on ollut 30 %. Uusiutuvien biomassojen osuus luonnonvarojen käytöstä oli samana ajanjaksona Suomessa 20 % ja koko EU-alueella 25 %.

Elinympäristöjen suotuisan kehityksen tukeminen

SYKE on yhteistyössä julkisten toimijoiden, yritysten ja yhteisöjen kanssa tutkinut ja kehittänyt elinympäristöjen monimuotoisuutta ja sitä kautta ihmisten terveyttä ja hyvinvointia tukevia keinoja erityisesti rakennetun elinympäristön ja kaupunkimaisten ympäristöjen luonnon monipuolisuuden vahvistamiseksi. Tutkimuskohteina on ollut mm. kaupunkien viher- ja ranta-alueiden merkitys asukkaille, alueiden sijoittuminen kaupunkirakenteeseen sekä kansalaisten ja eri toimijoiden kokemus oikeudenmukaisuuden toteutumisesta vesiympäristöjen käytön ja saavutettavuuden osalta. Tulosten perusteella on laadittu ehdotuksia maankäytön suunnittelua varten. Suomessa kaupunkialueiden väestöstä noin 95 %:lla on viher- tai vesivirkistysalueita alle 300 m päässä asunnostaan.

SYKEN paikkatieto-osaamista on hyödynnetty luomalla työkaluja ja toimintamalleja, joita voidaan hyödyntää maankäytön suunnittelussa ja muussa viranomaistoiminnassa sekä yritysten toiminnan

suunnittelussa eri maankäyttöintressien yhteensovittamisessa. Esimerkkeinä tästä ovat mm. metsätaloussuunnittelu poronhoitoalueella siten, että arktisen alueen kehitys on kestävää sekä poronhoitoelinkeinojen säilymisen, että luonnonvarojen käytön suhteen. Paikkatieto-osaaminen ja -työkalut ovat myös tuoneet merkittävästi lisähyötyä tulva- ja muiden häiriötilanteiden hallintaan. Paikkatietokehittämisessä tulisi hyödyntää selvemmin yhteisiä julkisen hallinnon ratkaisuja.

SYKE on rakentanut perustaa koko EU:n kattavalle ilmastomuutokseen liittyvälle haavoittuvuuden ja sopeutumisen arvioinnille soveltamalla vaikutusmallitarkasteluja eri ilmastoskenaarioille. Lisäksi SYKE on tukenut kansallisen sopeutumissuunnitelman toimeenpanoa mm. kehittämällä seurantatyökalua ympäristöministeriön ja muun valtionhallinnon tarpeisiin.

Ympäristötiedon kerääminen, jalostaminen ja jakelu

Suomen ympäristökeskus on kehittänyt ympäristön seurantaan uusia toimintamalleja, joiden myötä voidaan tarkoituksenmukaisesti hyödyntää uusia teknologioita, käyttää eri lähteistä koottua tietoa sekä uudistaa tarvittavilta osin ympäristötiedon hallinnan infrastruktuureita. Suomen ympäristökeskus on lisännyt ympäristöseurannan vaikuttavuutta ja kustannustehokkuutta parantamalla metodiikkaa, prosesseja, verkostoitumista, tiedon laatua ja käyttöä, jakelua sekä hyödyntämistä. Tästä yhtenä esimerkkinä on uusitun hydrologisen seurantaohjelman ja toimintamallin hyvin käynnistynyt toteutus. SYKE on vuonna 2017 kehittänyt manuaalisen seurannan tilalle uusia automaattisia mittausmenetelmiä, erilaisten aineistojen yhdistämistä, sekä satelliittiseurantaa ja kaukokartoituspalveluja. Teknologia ja analysointimenetelmät kehittyvät tällä hetkellä nopeasti, mikä edellyttää panostamista ja luo mahdollisuuksia jatkossakin.

Suomen ympäristökeskus on osaltaan tukenut ympäristöä koskevan tiedon hankinnassa ja jakelussa siirtymistä painettujen aineistojen käytöstä sähköisiin aineistoihin ja toteuttanut siten kansallista tavoitetta julkisten palveluiden digitalisoinnista. Suomen ympäristökeskuksen tarjoamien sähköisten paikkatietoaineistojen latausmäärät tuplaantuivat vertailuvuoteen 2015 verrattuna. Suomen ympäristökeskuksen tarjoamien rajapintapalveluiden käyttö kasvoi samassa ajassa 22 %.

SYKE on ollut ohjaavien ministeriöiden toivomalla ja mahdollistamalla tavalla aloitteellinen tiedon keräämisen, varastoinnin ja jakelun kehittämisen suunnittelussa osana maakuntauudistusta.

Verkostomainen hallinto, kokeilut & ympäristösääntelyn kehittyminen

Suomen ympäristökeskus on kehittänyt menetelmiä ja luonut uusia toimintamalleja, jotka mahdollistavat kansalaisten aiempaa laajemman osallistumisen ympäristön havainnointiin ja tiedon keräämiseen ja näin lisäävät yleistä ympäristötietoisuutta. Esimerkkeinä tästä SYKE on yhteistyössä koulujen kanssa yhdistänyt osallistavan ympäristötiedon tuottamisen ja digitaloistuvan pedagogiikan osaksi koululaisten ilmiöpohjaista oppimista sekä rakentanut alustan ja toimintamalleja kansalaisryhmien aktiiviseen osallistumiseen, seurantatiedon tuottamiseen ja avoimeen tiedon käyttöön. Suomen ympäristökeskuksen vahva kokeilutoimintaosaaminen on tukenut monivuotisia hiilineutraaliuuteen ja kestävään kehitykseen pyrkivien kuntien kokeiluverkostoja. Kyseisiin HINKU- ja FISU-kokeiluverkostoihin liittyi vuonna 2017 useita uusia kuntia ja verkostojen vaikutuspiirissä oli vuonna 2017 lähes 50 % enemmän väestöä kuin vertailuvuonna 2015.

Suomen ympäristökeskus on tuottanut tietoa sääntelyn eri vaihtoehtojen keskinäisistä riippuvuuksista ja yhteisvaikutuksista eri toimijoiden kannalta sekä osallistunut useissa ympäristöministeriön vastuulla olleisiin säädösvalmisteluhankkeisiin, joiden tavoitteina on ollut ympäristösääntelyn keventäminen ja modernisointi. Myös useissa poikkihallinnollisissa valtioneuvoston selvitys- ja tutkimushankkeissa SYKE on ollut vahvasti mukana tuottamassa tietoa päätöksenteon ja uusien toimintatapojen tueksi. Vuoden 2017 aikana Suomen ympäristökeskus laati hallinnon yhteisiä sähköisen asiain tukipalveluita

koskevan lain (571/2016) edellyttämät palvelukuvaukset yhteensä 20 palvelulle, mukaan lukien kaikki Suomen ympäristökeskuksen julkisia hallintotehtäviä koskevat palvelut.

Toiminnallinen tuloksellisuus, voimavarojen hallinta ja kehittäminen

Toiminnallista tuloksellisuutta ja voimavarojen hallintaa kuvaavien tavoitteidensa täyttämässä Suomen ympäristökeskus on onnistunut hyvin. Vaikka tuottavuutta kuvaamaan asetettuihin julkaisutoiminnan tavoitteisiin ei täysin ylletty, oli julkaisujen taso kuitenkin korkea. Ammatillisten artikkelien lisäksi SYKE on julkaissut runsaasti lukijaystävällisiä, mutta faktapohjaisia ympäristötietoutta lisääviä blogeja. Tutkimustoiminnassaan Suomen ympäristökeskus on laajasti ja poikkihallinnollisesti verkostoitunut yliopistojen ja tutkimuslaitosten kanssa useissa alueellisissa osaamiskeskitymissä. Verkostoitunut toimintatapa luo osaltaan edellytyksiä vastata kansallisen hallintomallin uudistumisen myötä syntyviin uusiin yhteistyön tarpeisiin, kasvaviin toiminnan resurssitehokkuusvaateisiin sekä systeemisten yhteiskunnallisten ilmiöiden myötä nousevien uusiin osaamistarpeisiin.

Suomen ympäristökeskuksen kokonaisrahoituksen ja henkilöstömäärän supistuminen pysähtyi vuonna 2017 ja kääntyi nousuun. Toimintamenorahoitus muodosti tarkasteluvuonna 46 % kokonaisrahoituksesta. Ulkoisen rahoituksen osuus sen sijaan kasvoi 10 %:lla edellisvuodesta ja oli tarkasteluvuonna 54 % kokonaisrahoituksesta. Ympäristöministeriön myöntämä erillisrahoitus oli 12 % ja maa- ja metsätalousministeriön myöntämä erillisrahoitus 6 % rahoituksesta. T&K toiminnan suhteellinen osuus toiminnasta tarkasteluvuonna oli 48 % ja asiantuntijatuen osuus 23%. Henkilötyön määrä pieneni edellisvuoteen verrattuna eniten ympäristötiedon tuottamisessa ja asiantuntijatuessa. Tutkimus- ja kehittämistyön määrä on kasvanut samaan aikaan noin 15 %. Määrä- ja osa-aikaisen henkilöstön osuus kasvoi hienoisesti edelliseen tarkasteluvuoteen verrattuna. Sairauspoissaolojen määrä oli vuonna 2017 vähentynyt lähes viidenneksellä edelliseen tarkasteluvuoteen verrattuna.

Maksullisen toiminnan tuotot kasvoivat edelliseen kertomusvuoteen verrattuna 0,8 milj. eurolla ja 22%:lla ollen tarkasteluvuonna yhteensä 4,3 miljoonaa euroa. Maksuperustelainen mukainen maksullinen toiminta ylitti tavoitteensa sekä julkisoikeudellisten, että liiketaloudellisten suoritteiden osalta. Näin siitäkin huolimatta, että SYKE peri osasta julkisoikeudellisia suoritteita tarkasteluvuonna voimassa olleen maksuasetuksen mukaisesti omakustannusarvoa alempaa maksua. Liiketaloudellisten suoritteiden tuotot vastasivat tarkasteluvuonna kahdeksaa prosenttia laitoksen koko toiminnan rahoituksesta. Liiketaloudellisten suoritteiden osuus maksullisesta toiminnasta oli tarkasteluvuonna 87 % ja julkisoikeudellisten suoritteiden osuus 13 %, jonka osuus kaikista maksullisista tuloista oli näin ollen kasvanut kolmella prosenttiyksiköllä edelliseen tarkasteluvuoteen verrattuna. Yhteisrahoitteisen toiminnan omarahoitusosuus jatkoi pienenemistään myös vuonna 2017 ja oli nyt 30 %. Suomen ympäristökeskus on tukeutunut hanketoiminnassaan enenevässä määrin rahoittajiin, jotka edellyttävät hankerahoituksessaan pientä omarahoitusta.

Suomen ympäristökeskuksen toiminnan laatua kuvaava, vuosittain järjestettävä palvelukykykysely kohdistettiin vuonna 2017 ohjaavissa ministeriöissä Suomen ympäristökeskuksen palveluja hyödyntäville asiantuntijoille. Tyytyväisyys SYKEN palvelukykyyn kokonaisuutena jäi tavoitteestaan kuten myös edellisenä tarkasteluvuonna, jolloin vastaajajoukko koostui useammista palveluja käyttävistä sidosryhmistä. Tyytyväisyys SYKEN asiantuntijatukeen jäi vuoden 2017 kyselyssä vaatimattomalle tasolle 2,9/5. Saatujen vastausten mukaan korjattavaa olisi erityisesti tietovaranto-, tietojärjestelmä- ja paikkatietopalveluissa, tietojärjestelmien ylläpidossa ja kehittämisessä sekä ympäristötietovarantojen käytön mahdollistamisessa.

2. Käytettyjen tuloksellisuuden raportoinnin perusteiden asianmukaisuus ohjauksen ja tulosvastuun kannalta sekä kehittämistarpeet

Toimintakertomus ja tilinpäätös sisältävät runsaasti tietoa Suomen ympäristökeskuksen toiminnasta ja antavat ministeriöille riittävät tiedot tulosohjauksen kannalta. Toimintakertomuksessa on onnistuneesti

kuvattu yhteiskunnallista vaikuttavuutta ja sen syntymekanismeja, vaikkakin Suomen ympäristökeskuksen osuutta kuvatun kokonaisvaikuttavuuden synnyssä on paikoin vaikea hahmottaa, joskin myös hankala kuvata. Haasteista huolimatta myös vaikuttavuustavoitteille asetettujen indikaattorien toteuman kehitystä oli nyt kuvattu toimintakertomustekstissä sanallisesti ja siinä varsin hyvin onnistuen.

Tilinpäätökseen liitetty kuvaus Suomen ympäristökeskuksen tärkeimmistä tutkimusinfrastruktuureista antaa hyvän ja kattavan kuvan Suomen ympäristökeskuksen hallinnoimista, arvokkaista ja pitkäjänteisesti kehitetyistä tutkimuskalustosta ja tietovarannoista.

Resurssien käytön ja kustannusten jakautuminen on esitetty kolmelta vuodelta. Toiminnan menojen raportointi esittämällä menojen jakautuminen temaattisesti on ollut ympäristöministeriön toiveiden mukaista ja on antanut ministeriölle mahdollisuuden seurata vuonna 2013 aloitetun ja vuoteen 2017 ulottuneen TULA-uudistuksen vaikutuksia ohjaamansa laitoksen toimintaan. Tosin alustoiminnan ja tukitoimintojen osalta vuosittain vaihtuvat kirjaus- ja raportointikäytännöt ovat hämärtäneet näiden toimintojen raportoinnin läpinäkyvyyttä ja vertailtavuutta.

Maa- ja metsätalousministeriön toimialan vesitaloustehtävien osalta on kehitetty MMM:n ja Suomen ympäristökeskuksen välistä tulossopimusta toimintaympäristön muutoksia ennakoivampaan sekä kestäväen kehityksen tavoitteet huomioon ottavampaan suuntaan.

VTV toteaa tilintarkastuskertomuksessaan ja tilintarkastajan vuosiyhteenvedossaan, että Suomen ympäristökeskus on noudattanut talousarviota.

3. Toimenpiteet joihin Suomen ympäristökeskuksen on ryhdyttävä tilinpäätöksen johdosta ja tuloksellisuuden parantamiseksi

Suomen ympäristökeskuksen toiminta on ollut yhteiskunnallisesti vaikuttavaa ja tulossopimuskaudella vaikuttaneen hallitusohjelman sekä ympäristöhallinnon strategisten tavoitteiden mukaista.

Suomen ympäristökeskuksen on syytä jatkaa ja edelleen lisätä hallinnoimansa tutkimusinfrastruktuurin ja tietovarantojen käytettävyyttä, laatua ja resurssitehokkuutta, etenkin juuri valmistuneen, ennakoarviota kalliimmaksi osoittautuneen tutkimusalus Arandan peruskorjauksen jälkeen.

Tietojärjestelmät vaativat jatkuvaa uudistamista ja sitä varten on laadittava tiekartta sekä laitettava uudistettavat järjestelmät tärkeysjärjestykseen.

Suomen ympäristökeskuksen on syytä kiinnittää huomiotaan palvelukykykyselyn tuloksista paljastuviin, toistuviin tyytymättömyyden aiheisiin ja aloitteellisesti suunnitella asiantilaa korjaavia parannuskeinoja.

4. Toimenpiteet, joihin ympäristöministeriö ryhtyy tilinpäätöksen johdosta ja tuloksellisuuden parantamiseksi

SYKE toimii kansallisena ympäristötiedon tuottajana ja asiantuntijana, jonka asiantuntemus palvelee valtakunnallisia ympäristötietotarpeita eri hallinnonaloilla ja eri hallintoportaissa. Ympäristöministeriö kehittää verkostojohtajuuden käytäntöjään ja pitää sidosryhmänsä, Suomen ympäristökeskus mukaan lukien, ajantasaisesti tietoisena hallintouudistusten edellyttämistä muutoksista organisaatioiden rooleihin, toimintatapoihin ja palvelurakenteisiin.

Ympäristöministeriö kiinnittää huomiotaan erityisesti asiantuntijapalveluiden osalta tietotarpeiden riittävän proaktiiviseen määrittelyyn ja sitä kautta oikea-aikaisiin palvelupyyntöihin.

